МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ І ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія античної цивілізації

освітній ступінь бакалавр
(назва освітнього ступеня)

галузь знань 03 Гуманітарні науки
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 032 Історія та археологія
(код і назва спеціальності (предметної спеціальності або спеціалізації))

освітня програма Історія та археологія: історія. Європейські студії
(назва освітньої програми)

тип дисципліни обов'язкова
(обов'язкова / вибіркова / факультативна)

Ізмаїл – 2019

ПОГОДЖЕНО:
Гарант освітньої програми

Дроздов В.В.
(підпис, ініціали, прізвище)

РЕКОМЕНДОВАНО:
кафедрою української і всесвітньої історії та культури
протокол № 2 від 3.09.2019 р.

Завідувач кафедри В.Б. Церковна
(підпис, ініціали, прізвище)

ПОГОДЖЕНО:
Голова науково-методичної ради факультету української філології та соціальних наук

Г.Б. Цигана
(підпис, ініціали, прізвище)

Розробник програми: Дроздов Віктор Володимирович, кандидат історичних наук, доцент кафедри української і всесвітньої історії та культури.

Рецензент програми: Церковна Віра Георгіївна, кандидат історичних наук, завідувач кафедри української і всесвітньої історії та культури.

© Дроздов В.В., 2019
© ІДГУ, 2019

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна	***Заочна***
Кількість кредитів: 5	*Лекції*:	
	36	-
Модулів: 1	*Практичні заняття*:	
Загальна кількість годин: 150	-	-
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 1	*Лабораторні заняття:*	
	-	-
Семестр: 1	*Семінарські заняття*:	
	36	-
Тижневе навантаження (год.): - аудиторне: 5 - самостійна робота: 5	*Консультації:*	
	2	-
	Індивідуальні заняття:	
Форма підсумкового контролю: іспит	-	-
Мова навчання: українська	*Самостійна робота:*	
	76	-

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предмет вивчення навчальної дисципліни: джерела та історіографія історії античності, її періодизація; формування античної цивілізації в Середземномор'ї та її розвиток; специфіка економічного устрою та соціальних відносин у державах античного світу; особливості культури, світосприйняття й ментальності античного суспільства та здобутки, які воно залишило людству.

Метою вивчення дисципліни є: формування системи знань та уявлень про основні тенденції становлення і розвитку античної цивілізації, характерні риси політичного, економічного та соціокультурного життя античного суспільства. Основними завданнями вивчення дисципліни є: сформувати уявлення про основні чинники формування, функціонування та еволюції античної цивілізації; відобразити стан джерельної бази та історіографії історії античності; виявити специфіку політичного розвитку полісної організації, соціальної структури та економічного життя античного суспільства; ознайомити студентів з досягненнями культури античного світу в усіх її виявах; розглянути проблеми, пов'язані з повсякденним життям людей античного суспільства; дійти певних аргументованих висновків щодо шляхів розвитку античної цивілізації, визначити її місце у всесвітньо-історичному процесі, внесок до скарбниці світової цивілізації.

Міждисциплінарні зв'язки: проблематика курсу пов'язана з дисциплінами «Вступ до історії з основами наукових досліджень», «Історія західної цивілізації», «Історія первісного суспільства», «Етнологія».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей та програмних результатів навчання відповідно до освітньо-професійної програми «Історія та археологія: історія. Європейські студії».

Інформація про компетентності та відповідні їм програмні результати навчання за дисципліною

Шифр компетентності	Компетентності	Шифр програмних результатів	Програмні результати навчання
Загальні компетентності (ЗК)			
ЗК 1	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.	ПРН 1 ПРН 3 ПРН 9	Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, категоріальний апарат з історії та археології. Знати та відтворювати наукову хронологію, періодизацію і характеристики основних етапів вітчизняної та всесвітньої історії. З'ясовувати взаємозв'язок між історичними подіями, явищами, процесами та демонструвати змістовні думки, обґрунтовані положення і висновки про них.
ЗК 8	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.	ПРН 2	Запам'ятовувати та відтворювати найважливіші факти, події та процеси історичного минулого українського народу і людства загалом.
ЗК 11	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.	ПРН 2 ПРН 17	Запам'ятовувати та відтворювати найважливіші факти, події та процеси історичного минулого українського народу і людства загалом. Пояснювати значення культурного спадку для розвитку людства в цілому та окремих спільнот.
Фахові компетентності (ФК)			
ФК 1	Здатність володіти знаннями, орієнтуватися в методології вивчення світової та вітчизняної історії від давніх цивілізацій до сучасності.	ПРН 1 ПРН 2 ПРН 3 ПРН 18	Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, категоріальний апарат з історії та археології. Запам'ятовувати та відтворювати найважливіші факти, події та процеси історичного минулого українського народу і людства загалом. Знати та відтворювати наукову хронологію, періодизацію і характеристики основних етапів вітчизняної та всесвітньої історії. Робити висновки про результати діяльності осіб, спільнот та структур у конкретні історичні епохи.
ФК 2	Критичне усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами у минулому та сучасності.	ПРН 4	Критично осмислювати інформацію з різноманітних джерел (археологічні артефакти, архівні документи, усні свідчення, музейні експонати,

		ПРН 9	періодика, наукові праці тощо). З'ясовувати взаємозв'язок між історичними подіями, явищами, процесами та демонструвати змістовні думки, обґрунтовані положення і висновки про них.
ФК 3	Критичне усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та у різних контекстах.	ПРН 7 ПРН 19	Розуміти відмінності в історіографічних поглядах різних періодів та у різних контекстах. Порівнювати здобутки наукових шкіл при вирішенні актуальних проблем історії та археології.
ФК 4	Розуміння соціальних функцій історика, можливостей використання історії та зловживання історією.		
ФК 5	Здатність опрацювання наукових та інформаційних джерел й використання інформаційно-пошукових інструментів, таких як: бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи та посилання на електронні ресурси.	ПРН 14	Досліджувати життя та діяльність конкретних людей у контексті їхньої історичної доби.
ФК 6	Здатність виявляти і опрацьовувати належним чином джерела інформації (бібліографії, документи, етнографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.) для реалізації науково-дослідних проектів.		
ФК 7	Здатність використовувати різноманітні методи виявлення та опрацювання історичних і археологічних джерел, зокрема, інструментарій спеціальних історичних дисциплін, новітні комп'ютерні технології для пошуку та обробки історичних або пов'язаних із ними даних.		
ФК 9	Усвідомлення особливостей розвитку людства у дописемний період його історії та володіння базовими принципами і навичками дослідження даного періоду на емпіричному й теоретичному рівнях.	ПРН 5	Визначати основні тенденції історичного розвитку в конкретні історичні періоди.
ФК 10	Здатність використовувати у фаховій діяльності знання з гуманітарних дисциплін, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.	ПРН 17	Пояснювати значення культурного спадку для розвитку людства в цілому та окремих спільнот.

Матриця відповідності компетентностей результатам навчання за дисципліною

Шифр компетентності	Результати навчання			
	Знання	**Уміння**	**Комунікація**	**Автономність та відповідальність**
ЗК 1	ПРН 1, ПРН 3	ПРН 9		
ЗК 8	ПРН 2			
ЗК 11	ПРН 2	ПРН 17		
ФК 1	ПРН 1, ПРН 2, ПРН 3	ПРН 18		
ФК 2	ПРН 4	ПРН 9		

ФК 3	ПРН 7	ПРН 19		
ФК 4	ПРН 7	ПРН 19		
ФК 5		ПРН 14		
ФК 6		ПРН 14		
ФК 7		ПРН 14		
ФК 9	ПРН 5			
ФК 10		ПРН 17		

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви тем	Кількість годин					
		Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Самостійна робота
1.	Вступ до історії античної цивілізації. Джерела вивчення історії античності	4	2	2	-	-	2
2.	Перші держави на Криті та в Ахейській Греції. Передполісний (гомерівський) період	4	2	2	-	-	4
3.	Греція в VIII-VI ст. до н. е. Формування полісного устрою	6	4	2	-	-	6
4.	Греко-перські війни. Розквіт афінської демократії	6	2	4	-	-	6
5.	Греція в першій половині IV ст. до н.е. Криза полісної системи	4	2	2	-	-	6
6.	Завоювання Олександра Македонського. Утворення системи елліністичних держав	8	4	4	-	-	6
7.	Елліністичні держави у IV-II ст. до н.е.	4	2	2	-	-	6
8.	Культура Стародавньої Греції	4	2	2	-	-	4
9.	Рим у періоди царства та Ранньої республіки	4	2	2	-	-	6
10.	Боротьба Риму з Карфагеном. Перетворення Риму на наймогутнішу Середземноморську державу	4	2	2	-	-	6
11.	Громадянські війни в Римській республіці у I ст. до н.е. Диктатура Цезаря	4	2	2	-	-	4
12.	Римська імперія у I-II ст. н.е.	6	4	2	-	-	4
13.	Походження та рання історія християнства. Загальна криза Римської імперії III ст. н.е.	4	2	2	-	-	4
14.	Пізня Римська імперія та її розпад	6	2	4	-	-	4
15.	Культура Стародавнього Риму	4	2	2		2	4
	Разом:	74	36	36	-	2	76

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Вступ до історії античної цивілізації. Джерела вивчення історії античності

Поняття «цивілізація». Теоретики «цивілізаційного» підходу (О. Шпенглер, А.Дж. Тойнбі, П. Сорокін). Концепція «осьового часу» К. Ясперса. Основні передумови виникнення цивілізацій. Характерні ознаки ранньоцивілізаційних систем. Типологія цивілізацій. Особливості формування і розвитку античної цивілізації. Періодизація історії античності. Джерела вивчення історії стародавньої Греції. Історіографія Стародавньої Греції. Джерела вивчення історії стародавнього Риму. Історичні твори давньоримських істориків.

Тема 2. Перші держави на Криті та в Ахейській Греції. Передполісний (гомерівський) період

Географічне положення та населення Стародавньої Греції. Утворення перших держав на Криті та в Ахейській Греції. Кносський палац. Роль Мікенської цивілізації у процесі створення господарсько-політичної зони в басейні Егейського моря. Культура і ідеологія. Проблема писемності. Мікенська (або ахейська) культура. Економіка. Політичний лад. Культура і мистецтво. Дешифрування лінійного письма Б. Дорійське переселення та його наслідки. Греція в XI-IX ст. до н.е. Гомерівські поеми як історичне джерело. Передполісний (гомерівський) період. Розклад родових відносин і створення передумов для розвитку полісного ладу. Виникнення рабства, стан рабів у суспільстві. Політичний лад греків в XI-IX ст. до н.е. Роль народних зборів. Басілеї.

Тема 3. Греція в VIII-VI ст. до н. е. Формування полісного устрою

Соціально-політичний устрій та економічний розвиток Греції в VIII-VI ст. до н.е. Грецька колонізація в VIII-VI ст. до н.е. Причини колонізації. Її головні напрямки і характер. Колонізація півдня України. Ранньогрецька тиранія Грецький поліс. Пелопоннес у VIII-VI ст. до н.е. Утворення Спартанської держави. Реформування Спартанської держави. Політичний лад та соціальна структура спартанського суспільства. Становище ілотів і періеків. Статус спартіатів. Державний лад Спарти. Роль архагетів у суспільстві. Криптії. Система виховання у Спарті. Зовнішня політика. Утворення Пелопоннеського союзу. Утворення Афінської держави. Розклад родового ладу в Аттиці, розорення селянства, посилення влади родової знаті. Боротьба за владу. Заколот Кілона. Закони Драконта. Реформи Солона. Поетична спадщина Солона як історичне джерело. Тиранія Пісистрата та реформи Клісфена. Характеристика Афінської держави кінця VI ст. до н.е.

Тема 4. Греко-перські війни. Розквіт афінської демократії

Передумови греко-перських війн. Перші походи персів на Балканську Грецію. Марафонська битва. Політична боротьба в Афінах, діяльність Фемістокла по створенню флоту. Похід Ксеркса. Делоський союз та останній період греко-перських війн. Політична боротьба в Афінах у першій половині V ст. до н.е. Державний лад Афін у середині V ст. до н.е. Внутрішня та зовнішня політика Афін при Периклі. Політична організація афінської демократії. Соціально-економічний розвиток Греції в V ст. до н.е. Джерела рабства. Застосування рабської праці в господарстві та становище рабів. Аграрні відносини та ремісниче виробництво. Становище селян і вільних ремісників. Грецька торгівля та лихварство. Експлуатація Афінами союзників. Пелопоннеська війна та її наслідки для розвитку Греції. Архідамова війна. Нікієв мир. Загострення соціальної боротьби. Афінська експансіоністська політика. Сицилійська експедиція. Декелейська війна. Крах зовнішньої політики Афін. Виступ олігархів у 411 р. до н.е. Заключні події війни. Її результати та наслідки. Політичні події 404–403 рр. до н.е. Відновлення демократії в Афінах.

Тема 5. Греція в першій половині IV ст. до н.е. Криза полісної системи

Соціально-економічна ситуація в Греції після Пелопоннеської війни. Розвиток сільського господарства, ремесла, концентрація багатств і ріст рабовласництва. Торгівля та лихварство. Найманство. Економічне становище Спарти. Загострення соціально-політичної боротьби в грецькому суспільстві. Спарта в IV ст. до н.е. Коринфська війна. Демократичний переворот у Фівах. Діяльність Пелопіда і Епамінонда. Піднесення Фів. Спроба фіванців стати гегемоном Греції. Другий Афінський союз. Політична роздробленість Греції. Територія, природні умови, населення Македонії. Її соціально-економічний і політичний лад в V – першій половині IV ст. до н.е. Реформи Філіппа II. Боротьба за гегемонію в Греції. Союзницька війна і розпад II Афінського морського союзу. Священна війна. Македонська і антимакедонська партії в Афінах. Боротьба Македонії за приєднання фракійських земель. Друг а Священна війна. Битва під Херонеєю та її наслідки. Панеллінський конгрес у Коринфі. Підготовка до походу в Азію. Грецька культура класичного періоду. Історія олімпійських ігор.

Тема 6. Завоювання Олександра Македонського. Утворення системи елліністичних держав

Проголошення царем Олександра. Історичні джерела про Олександра Македонського. Держава Ахеменідів напередодні походів Олександра. Причини і приводи східного походу, його історія. Греко-македонська експансія на Схід. Похід в Середню Азію та Індію. Смерть Олександра і значення його завоювань. Суть еллінізму та його періодизація. Спадкоємці Олександра Македонського. Боротьба діадохів за владу. Проблема еллінізму. Форми земельної власності в елліністичних державах. Становище та соціальна боротьба селян.

Тема 7. Елліністичні держави у IV–II ст. до н.е.

Держава Селевкідів. Економіка. Переміщення торговельних шляхів. Нові торговельні міста. Основні риси структури суспільства. Політичний лад. Адміністративний устрій. Зовнішня політика Селевкідів. Елліністичний Єгипет. Соціально-економічний і політичний лад царства Птолемеїв. Зовнішня політика Птолемеїв. Боротьба за Келесірію. Поглиблення кризи в економіці і загострення соціальних протиріч у грецьких полісах. Боротьба за Грецію між елліністичними династіями. Ахейський і Етолійський союзи. Занепад Спарти. Загострення соціальних відносин у спартанському суспільстві. Реформи Агіса. Причини його невдачі. Перетворення Клеомена та їх наслідки. Ахейський союз і Македонія. Тиранія Набіса. Занепад Македонії і підкорення грецьких полісів Риму. Південь України в елліністичну епоху. Боспорське царство. Ольвія. Херсонес. Взаємовідносини з Понтійською державою. Повстання на Боспорі під проводом Савмака. Походи Діафанта. Елліністична культура.

Тема 8. Культура Стародавньої Греції

Особливості формування грецької культури. Грецька культура класичного періоду. Філософія і наука у Стародавній Греції. Анаксимандр. Піфагор. Геракліт. Гіппократ. Демокрит. Софізм. Сократ. Платон. Аристотель. Розвиток грецького театру. Есхіл. Софокл. Еврипід. Аристофан. Особливості грецької релігії та загальнонародні свята. Архітектура і скульптура класичного періоду. Живопис і музика. Побут і виховання греків. Загальні риси та особливості елліністичної культури. Розвиток науки і техніки. Архімед. Елліністична релігія. Філософські системи. Зенон. Епікур. Діоген. Розвиток літератури. Менендр. Містобудування і архітектура. Скульптура і живопис.

Тема 9. Рим у періоди царства та Ранньої республіки

Природні умови Стародавньої Італії. Найдавніше населення Італії. Етрурія та етруски. Походження міста Рим. Рим у царську епоху. Боротьба патриціїв та плебеїв у Римі. Об'єднання Італії під владою Риму. Війни з етрусками. Боротьба з галлами. Захоплення галлами Риму. Завоювання Римом середньої та південної Італії. Війни з самнітами. Військовий конфлікт з Тарентом. Війна Риму з Пірром. Утворення римсько-італійської конфедерації. Державний лад Ранньої Римської республіки. Римське судочинство за Законами XII таблиць. Римське військо та його організація.

Тема 10. Боротьба Риму з Карфагеном. Перетворення Риму на наймогутнішу Середземноморську державу

Виникнення та розвиток Карфагену. Його територія, господарство та суспільно-політичний лад. Карфагенська експансія в Африці та в Західному Середземномор'ї. Перша Пунічна війна. Успішні дії римського флоту. Поразка Карфагену. Повстання карфагенських найманців, рабів. Виступ африканських племен проти Карфагену. Захоплення Римом Сардинії. Утворення перших римських провінцій. Експансія Карфагену в Іспанії. Друга Пунічна війна. Похід Ганнібала до Італії. Загострення соціально-політичної боротьби в римському суспільстві. Диктатура Фабія Максима. Битва під Каннами. Воєнні дії на півдні Італії, на Сицилії та Піренейському півострові. Висадка римської армії в Африці. Битва під Замою. Експансія римлян у Східному Середземномор'ї. Економічний розвиток та соціальна структура римського суспільства II-I ст. до н.е. Вплив класичного рабства на розвиток економіки. Початок громадянських війн у Римі. Реформи Тиберія та Гая Гракхів. Причини поразки аграрного руху та його значення. Аграрний закон Спурія Торія. Загострення соціально-політичних протиріч у Римській республіці на межі II-I ст. до н.е. Перше Сицилійське повстання рабів. Агресивна зовнішня політика Риму в Африці. Югуртинська

війна та її наслідки. Військова реформа Гая Марія. Війни Риму з кімврами і тевтонами. Друге Сицилійське повстання рабів. Демократичний рух у Римі під проводом Апулея Сатурніна.

Тема 11. Громадянські війни в Римській республіці у I ст. до н.е. Диктатура Цезаря

Діяльність Лівія Друза Молодшого. Союзницька війна, її причини та приводи. Хід Союзницької війни та її наслідки. Соціальна боротьба в Римі в 90-70-ті рр. до н.е. Диктатура Сулли. Сепаратистські рухи в провінціях. Серторіанська війна в Іспанії та її наслідки. Повстання Спартака. Римська політика на Сході. Третя війна Риму з Митридатом VI. Приєднання до Риму Понтійського царства. Дії Гнея Помпея на Сході. Утворення нових римських провінцій. Повернення Помпея до Риму. Реставрація досулланської конституції. Змова Катиліни. Криза республіканського ладу в Римі 70-50-х рр. до н.е. Вступ на політичну арену Юлія Цезаря. Перший тріумвірат. Війни Цезаря в Галлії. Боротьба між Цезарем і Помпеєм. Диктатура Цезаря та його реформи. Громадянські війни після смерті Цезаря. Другий тріумвірат і проскрипції. Битва під Філіппами. Наділення землею рабів. Перузінська війна. Боротьба з Секстом Помпеєм. Політика Марка Антонія на Сході. Останній етап боротьби між Октавіаном і Антонієм. Битва біля Акція. Приєднання Римом Єгипту. Смерть Антонія та Клеопатри. Економічні і соціальні наслідки громадянської війни. Падіння Римської республіки.

Тема 12. Римська імперія у I–II ст. н.е.

Принципат Августа. Організація імперії. Соціальна політика. Ставлення до сенаторського стану і вершництва. Раби і відпущеники. Податкова система. Зовнішня політика імперії. Поява нових провінцій. Стабілізація і розвиток системи принципату в I ст. н.е. Тиберій, його внутрішня і зовнішня політика. Боротьба з сенатською опозицією. Принципат Калігули. Бюрократизація державного апарату під час правління Клавдія. Зовнішня політика імператора Клавдія. Правління Нерона. Поступове зростання опозиційних настроїв у Римі. Внутрішня і зовнішня політика Нерона. Повстання в провінціях Британії, Галлії, Іспанії та в Іудеї. Римська експансія на Сході. Боротьба з Парфією. Громадянська війна 68-69 років. Перемога Веспасіана Флавія. Придушення повстання в Іудеї. Економічна політика імператора Веспасіана. Правління Тіта й Доміціана. Римська імперія в II ст. н.е. «Золота доба». Правління династії Антонинів. Імператор Траян, його внутрішня і зовнішня політика. Завоювання Дакії. Парфянський похід. Римська імперія чає правління Адріана. Правління Антоніна Пия. Погіршення внутрішнього становища імперії за часів Марка Аврелія. Постійний тиск варварських племен на прикордонні області Римської імперії. Повстання в провінціях. Похід проти парфян. Маркоманські війни. Правління імператора Коммода та його загибель. Соціально-економічний розвиток суспільства в епоху принципату.

Тема 13. Походження та рання історія християнства. Загальна криза Римської імперії III ст. н.е.

Соціально-економічні та ідеологічні передумови виникнення християнства. Найдавніші християнські общини, їх соціальний склад. Райони розповсюдження християнства. Взаємовідносини християнської церкви з Римською державою. Громадянська війна 193-197 рр. Військова монархія Северів. Спадкоємці Септимія Севера. Правління Каракалли. Едикт про римське громадянство. Політика Геліогабала і Александра Севера. Сенаторські та солдатські імператори. Зростання сепаратистських тенденцій, послаблення центральної влади. Причини загальної кризи III ст. Військові перевороти. Соціальні рухи та культурно-економічні наслідки кризи III ст. Постійні вторгнення варварських племен і поселення їх на прикордонних територіях імперії. Повстання в провінціях. Спроба реставрації імперії.

Тема 14. Пізня Римські імперія та її розпад

Прихід до влади імператора Діоклетіана. Домінат як політична система. Реформи Діоклетіана. Правління Костянтина. Перетворення християнства в пануючу релігію в Римській імперії. Розповсюдження єресей. Нікейський собор. Боротьба з аріанством. Заснування Константинополя. Боротьба між спадкоємцями Костянтина. Спроба реставрації

язичества імператором Юліаном. Остаточна перемога християнства. Культура пізньої Римської імперії. Римляни і варвари. Велике переселення народів. Переселення вестготів на Балканський півострів. Битва під Адріанополем та її наслідки. Правління імператора Феодосія. Розділення Римської імперії на Західну і Східну при спадкоємцях Феодосія. Наступ на Західну Римську імперію германських та інших племен. Взяття Риму Аларіхом на початку V ст. Навала гуннів Аттіли. Пограбування Риму вандалами. Утворення на території Західної Римської імперії «варварських» держав. Остаточне ослаблення центральної влади. Падіння Західної Римської імперії.

Тема 15. Культура Стародавнього Риму

Римська культура раннього періоду. Агрокультура й аграрні відносини. Ремісниче виробництво і торгівля. Рання римська релігія. Римське право. Розвиток музики, літератури і театру. Архітектура, будівельна справа, скульптура і живопис. Римська культура пізньореспубліканського періоду. Культурні зміни в побуті, моралі та релігії римлян. Риторика. Римська наукова та художня література. Поезія, театр, видовища. Архітектура та образотворче мистецтво. Розвиток римського права у пізній республіці. Римська культура I–II ст. н.е. Загальні особливості римської культури епохи принципату. Матеріальна культура. Скульптура та образотворче мистецтво. Розвиток римської літератури та сценічного мистецтва. Освіта та наука. Загальна характеристика пізньоримської культури. Розвиток філософії, літератури та історії. Пізньоримське право. Розвиток архітектури та мистецтва.

5.2. Тематика семінарських занять

ТЕМА 1. Вступ до історії античної цивілізації. Джерела вивчення історії античності

ТЕМА 2. Перші держави на Криті та в Ахейській Греції. Передполісний (гомерівський) період

ТЕМА 3. Греція в VIII–VI ст. до н. е. Формування полісного устрою

ТЕМА 4-5. Греко-перські війни. Розквіт афінської демократії

ТЕМА 6-7. Греція в першій половині IV ст. до н.е. Криза полісної системи

ТЕМА 8-9. Елліністичні держави у IV–II ст. до н.е. Культура Стародавньої Греції

ТЕМА 10-11. Рим у періоди царства та Ранньої республіки

ТЕМА 12. Боротьба Риму з Карфагеном. Перетворення Риму на наймогутнішу Середземноморську державу

ТЕМА 13. Громадянські війни в Римській республіці у I ст. до н.е. Диктатура Цезаря

ТЕМА 14-15. Римська імперія у I–II ст. н.е.

ТЕМА 16. Походження та рання історія християнства. Загальна криза Римської імперії III ст. н.е.

ТЕМА 17. Пізня Римські імперія та її розпад.

ТЕМА 18. Культура Стародавнього Риму.

5.3. Організація самостійної роботи студентів

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин	Форми звітності
1.	**Підготовка до аудиторних занять та усіх видів контролю:** - опрацювання лекційного матеріалу; - підготовка до семінарських занять;	**28** 8 16	Опорний конспект лекцій, конспект семінарських занять.

	- підготовка до проміжного контролю.	4	
2.	**Виконання індивідуальних завдань:** - підготовка індивідуального науково-дослідного завдання; - підготовка реферату та його презентації; - анотування наукових статей.	**48** 20 18 10	 Індивідуальне науково-дослідне завдання. Реферат. Презентація. Анотації.
	Разом	**76**	

Підготовка індивідуального науково-дослідного завдання

Відповідно до теми проаналізувати обрані джерела, використовуючи алгоритм.

№ 1. Заповнити таблицю «Історичні твори античності»

Автор	Роки життя	Назва твору	Стисла характеристика
Стародавня Греція			
Стародавній Рим			

№ 2. Використовуючи тексти джерел, охарактеризувати:

1. Характерні риси грецького роду та його організація.
2. Господарський лад передполісного періоду:
   а) розвиток землеробства та скотарства;
   б) ремісниче виробництво;
   в) обмін і торгівля.
3. Рабство в Греції XI – IX ст. до н.е.:
   а) його джерела;
   б) застосування рабської праці;
   в) становище рабів.
4. Суспільно-політичні відносини стародавніх греків за даними поем:
   а) становище вільного населення;
   б) народні збори та їх значення;
   в) роль аристократії в політичному житті.
5. Передумови утворення держави

№ 3. Використовуючи тексти джерел, охарактеризувати:

1. Розклад родового ладу в Аттиці, розорення селянства, посилення влади родової знаті.
2. Змова Кілона.
3. Закони Драконта.
4. Реформи Солона та їх значення.
5. Тиранія Пісистрата.
6. Реформи Клісфена та їх роль в утворенні демократичної держави.
7. Характеристика Афінської держави кінця VI ст. до н.е.

№ 4. Використовуючи тексти джерел, охарактеризувати:

1. Джерела рабства.
2. Застосування рабської праці в господарстві та становище рабів.
3. Аграрні відносини та ремісниче виробництво. Становище селян і вільних ремісників.
4. Грецька торгівля та лихварство.
5. Політична боротьба в Афінах у першій половині V ст. до н.е.
6. Державний лад Афін у середині V ст. до н.е.
7. Афінська держава в період правління Перикла.
8. Експлуатація Афінами союзників.

№ 5. Використовуючи тексти джерел, охарактеризувати:

1. Наслідки Пелопоннеської війни для Греції.
2. Розвиток сільського господарства, ремесла, концентрація багатств і ріст рабовласництва.
3. Торгівля та лихварство.
4. Загострення соціальної боротьби. Найманство.
5. Економічне становище Спарти.

№ 6. Скласти хронологічну таблицю: «Завоювання Олександра Македонського»

№ 7. Використовуючи тексти джерел, охарактеризувати:

1. Суть еллінізму.
2. Форми земельної власності в елліністичних державах.
3. Становище та соціальна боротьба селян.
4. Елліністична Спарта.

№ 8. Використовуючи тексти джерел, охарактеризувати:

1. Боротьба патриціїв і плебеїв у Римі в середині V ст. до н.е. і кодифікація римського звичаєвого права.
2. Становий склад староримського суспільства за законами XII таблиць.
3. Приватна власність на землю та її охорона Законами.
4. Боргове рабство і боргове право за Законами XII таблиць.
5. Патріархальна сім'я та її роль у Стародавньому Римі.
6. Закони XII таблиць про суд і державну організацію Римського суспільства.

№ 9. Використовуючи тексти джерел, охарактеризувати:

1. Становище селянства в Італії у другій половині III - на початку П ст. до н.е.
2. Аграрна реформа Тиберія Гракха та боротьба за її проведення.
3. Реформи Гая Гракха і їх соціально-політична спрямованість.
4. Причини поразки аграрного руху та його значення.
5. Аграрний закон Спурія Торія.

№ 10. Використовуючи тексти джерел, охарактеризувати:

1. Джерела рабства та становище римських рабів у І ст. до н. е.
2. Початок і хід повстання під проводом Спартака. Рушійні сили і програма повсталих.
3. Поразка повстання та її причини.
4. Історичне значення повстання.

№ 11. Використовуючи тексти джерел, охарактеризувати:

1. Причини падіння Римської республіки та встановлення принципату Августа.
2. Особливості політичного ладу Риму при Августі.
3. Ставлення Августа до сенаторського стану та вершників.
4. Політика Августа щодо плебсу і рабів.
5. Італія та провінція в період принципату.

№ 12. Використовуючи тексти джерел, охарактеризувати:

1. Виникнення колонату та становище колонів у І ст. до н.е.
2. Форми ренти колонів у І – ІІ ст. н.е.
3. Зміни в становищі рабів.
4. Становище колонів у ІІІ ст. н.е.
5. Римське законодавство про колонів у IV – V ст. н.е.
6. Історичне значення колонату.

№ 13. Використовуючи тексти джерел, охарактеризувати:

1. Умови укладання шлюбу римськими громадянами.
2. Майнові права та обов'язки партнерів, які укладають шлюб.
3. Проблема розлучення і розриву шлюбу за даними «Дігест».

Написати та оформити реферат згідно з вимогами до написання курсових робіт – титульний аркуш, зміст, вступ, висновки та список літератури (мінімум

15 найменувань) до теми за вибором. Презентація має відповідати змісту реферату, бути інформативною та ілюстрованою (7–10 слайдів).

1. Релігійні вірування стародавніх греків
2. Філософія і наука Стародавньої Греції
3. Література, музика і театр Стародавньої Греції
4. Архітектура, скульптура і живопис Стародавньої Греції
5. Побут і система освіти стародавніх греків
6. Філософія і наука Стародавнього Риму
7. Римське право
8. Архітектура, скульптура і живопис Стародавнього Риму
9. Література, музика і театр Стародавнього Риму
10. Побут і виховання стародавніх римлян
11. Розкопки Генріха Шлімана в Трої
12. Історія давньогрецької демократії
13. Армія Олександра Македонського
14. Етрурія та етруски
15. Римське судочинство за Законами XII таблиць
16. Сімейно-шлюбні відносини в Римі V ст. до н.е.
17. Римська армія часів республіки
18. Римська армія у I ст. до н. е. та її організація
19. Римська імператорська армія: особливості структури та внутрішніх правил
20. Варварські королівства на території імперії
21. Становище жінки в Римі у I - IV ст. н.е.

Порядок анотування фахових наукових публікацій

До кожного семінарського заняття здобувач вищої освіти має зробити анотацію фахової статті відповідно до теми, що вивчається. У виборі статті можна орієнтуватись на список рекомендованих джерел інформації.

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

6.1. Форми поточного контролю: семінарські заняття, індивідуальні завдання.

6.2. Форми проміжного контролю: модульна контрольна робота.

6.3. Форми підсумкового контролю: екзамен.

7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Під час поточного контролю оцінюються відповіді студента на семінарських заняттях, результати самостійної роботи з науковою літературою та джерелами, а також якість виконання студентом індивідуального завдання у вигляді реферату та його презентації.

Модульна контрольна робота проводиться в письмовій формі та включає два теоретичні питання, відповіді на які дають можливість оцінити рівень знання і розуміння найбільш значущих проблем розвитку античної цивілізації, а також навичок їх самостійного аналізу на основі новітнього методологічного інструментарію.

Зразок варіанту модульної контрольної роботи:

1. Проаналізуйте соціально-економічну ситуацію в Греції після Пелопоннеської війни.
2. Розкрийте характерні риси домінату як політичної системи.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

8.1. Шкала та схема формування підсумкової оцінки

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	відмінно
70-89	добре
51-69	задовільно
1-50	незадовільно

Схема розподілу балів

Максимальна кількість балів	**40 балів** (поточний контроль) – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом.0,4	**10 балів** (проміжний контроль) – за результатами виконання модульної контрольної роботи	**50 балів** (підсумковий контроль)
Мінімальний пороговий рівень	**20 балів** (поточний контроль)	**6 балів** (проміжний контроль)	**25 балів** (підсумковий контроль)

8.2. Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною

	літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.3. Критерії оцінювання індивідуальних завдань

Вид	**Максимальна кількість балів**
Індивідуальне науково-дослідне завдання	5
Анотування наукових статей	5
Реферат	5
Презентація	5

Оцінювання *реферату* здійснюється за такими критеріями: оригінальність думки та унікальність тексту, аргументація думок, граматична та стилістичні грамотність. Критеріями оцінювання *анотування наукових статей* є вміння обирати головні тези зі статті, стисло описувати зміст та основні результати дослідження. Оцінювання *ІНДЗ* здійснюється за такими критеріями: правильність складання та оформлення, наявність всіх компонентів у вступі, відповідність вимогам академічного письма. Оцінювання *презентації* здійснюється за такими критеріями: змістовна відповідність, наочність, правильність оформлення.

8.4. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Критеріями оцінювання є: повнота відповіді, здатність критичного аналізу теоретичного матеріалу, вміння наводити аргументи та робити висновки

Теоретичне питання (2 питання)	5 балів за кожне питання = 10 балів
Усього	**10 балів**

8.5. Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Підсумковий контроль здійснюється відповідно до Положення ІДГУ «Про порядок оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти в умовах ЄКТС.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби для демонстрування презентацій (ноутбук, проектор), веб-сервіс Google Classroom.

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

10.1 Основна література

1. Балух В.О. Історія античної цивілізації: У 3-х т. Т.1. Стародавня Греція. Чернівці: Наші книги, 2010.
2. Балух В.О. Історія античної цивілізації: У 3-х т. Т.2. Стародавній Рим. Чернівці: Наші книги, 2016.
3. Балух В.О. Історія античної цивілізації: У 3-х т. Т.3. Практикум. Чернівці: Наші книги, 2008.
4. Гладкий В.Д. Древний мир. Энциклопедический словарь: в 2 т. Донецк, 1997.
5. Голованов С.О., Костирко С.В. Історія Стародавнього світу. К., 2006.
6. Древние цивилизации / Под ред. Г.М. Бонгард-Левина. М., 1989.
7. Еко У. Історія європейської цивілізації. Греція. К., 2019.
8. История Древнего Рима / под. ред. В.И.Кузищина. М., 2005.
9. История Древнего Рима / сост. К.В.Паневин. СПб., 1998.
10. История Древней Греции / под. ред. В.И.Кузищина. М., 2005.
11. История Древней Греции / сост. К.В.Паневин. СПб., 1999.
12. История и культура Древней Греции: Энциклопедический словарь / Под ред. И.Е. Суркова. М., 2009.
13. Історія європейської цивілізації. Рим / за ред. Умберто Еко; пер. з італ. Харків : Фоліо, 2015.
14. Кадеев В.И. История древней Греции и Рима. Харьков: Колорит, 2006.
15. Машкин Н.А. История Древнего Рима. М., 2006.
16. Немировский А.И. История Древнего мира: Античность. М., 2000.
17. Тищик Б. Історія держави і права країн Стародавнього світу: Навчальний посібник. Львів, 2001.

10.2 Додаткова література

18. Абрамзон М.Г. Астральные символы в римской чеканке: происхождение и развитие монетных типов. *ВДИ*. 2002. №1.
19. Аврелий Августин. Слово о разорении города Рима. *ВДИ*. 2001. №2.
20. Аксенова М.А. Религии древнего мира. М., 2002.
21. Аммиан Марцелин. Римская история. СПб, 1996.
22. Андреев Ю.В. Минойский матриархат (Социальные роли мужчины и женщины в общественной жизни минойского Крита). *ВДИ*. 1992. № 2.
23. Андреев Ю.В. В ожидании «греческого чуда» (Духовный мир микенского общества). *ВДИ*. 1993. № 4.
24. Андреев Ю.В. Между Евразией и Европой (К вопросу об исторической специфике минойской цивилизации). *ВДИ*. 1995. № 2.
25. Андреев Ю.В. Островные поселения Эгейского мира в эпоху бронзы. Л., 1989.
26. Андреев Ю.В. Тираны и герои. историческая стилизация в политической практике Старшей тирании. *ВДИ*. 1999. №1.
27. Андреев Ю.В. Цена свободы и гармонии. Несколько штрихов к портрету греческой цивилизации. СПб., 1999.
28. Андреев Ю.В. Эгейский мир в преддверии цивилизации. *ВДИ*. 1995. № 1.
29. Андреев Ю.В. Эгейский мир: природная Среда и ритмы культурогенеза. М., 1995.
30. Аристотель. Афинская политика: В помощь студенту-историку. М., 2000.
31. Бартонек А. Златообильные Микены. М., 1991.
32. Боннар А. Греческая цивилизация. М., 1992.
33. Виппер Р.Ю. Очерки истории Римской империи. Рим и раннее христианство. Ростов-на-Дону, 1995.
34. Геродот. Історії в дев’яти книгах. К., 1993.
35. Герцман Е.В. Музыка Древней Греции и Рима. СПб., 1995.
36. Гесиод. Полное собрание текстов. М., 2001.

37. Гринбаум Н.С. Микенологические изыскания (1978-1988 гг.). *ВДИ*. 1992. № 2.
38. Дементьева В.В. Магистратская власть Римской республики: содержание понятия imperium. *ВДИ*. 2005. №4.
39. Дождев Д.В. Методологические проблемы изучения римского права: индивид и гражданское общество. *ВДИ*. 2003. №2.
40. Древние цивилизации. Греция, эллинизм, Причерноморье. Избранные статьи из журнала «Вестник древней истории». – М., 1997.
41. Записки Юлия Цезаря и его продолжателей. В 2-х т. / Пер. М.Покровского. М., 1991.
42. Зелинский Ф.Ф. Сказочная древность Эллады. М., 1993.
43. Зубарь В.М. По поводу интерпретации и датировки некоторых памятников, связанных с римским военным присутствием в Херсонесе Таврическом. *ВДИ*. 2002. №2.
44. Зубарь В.М. По поводу интерпретации одной постройки на территории римской цитадели Херсонеса Таврического. *ВДИ*. 2003. №1.
45. Казаров С.С. К вопросу об обстоятельствах и причинах похода Пирра на Рим. *ВДИ*. 2002. №4.
46. Карпюк С.Г. Роль толпы в политической жизни архаической и классической Греции. *ВДИ*. 2000. № 3.
47. Квинт Курций Руф. История Александра Македонского. С приложением сочинений Диодора, Юстина, Плутарха об Александре. М., 1993.
48. Корнелий Непот. О знаменитых иноземных полководцах. Из книги о римских историках. М., 1992.
49. Крыжицкий С.Д., Зубарь В.М. К вопросу об архитектурной реконструкции и интерпретации строительных остатков римского опорного пункта, открытых на территории современной Балаклавы. *ВДИ*. 2002. №2.
50. Кулишова О.В. Дельфийский оракул в греко-персидском конфликте. *ВДИ*. 2001. № 3.
51. Левинская О.Л. «Ослиные» метаморфозы в античной беллетристике: Лукиан, Апулей и Луций из Патр. *ВДИ*. 2002. №1.
52. Ленская В.С. Архонт-басилевс в Афинах. *ВДИ*. 2001. № 4.
53. Лурье С.Я. История Греции. СПб., 1993.
54. Мамуладзе Ш.Х., Халваши М.С., Асланишвили Л.Г. Римские гарнизоны Апсара. *ВДИ*. 2002. №1.
55. Махлаюк А.В., Колобов А.В. Римские легионы вне полей сражений (Эпоха ранней Империи). Учебн. пособие по спецкурсу. Пермь, 1999.
56. Махлаюк А.В. Войсковая клиентела в поздне-республиканском и раннеимперском Риме. *ВДИ*. 2005. №3.
57. Махлаюк А.В. Римская императорская армия в контексте социальной истории. *ВДИ*. 2002. №3.
58. Осипова О.В. Фукидидовский «некролог» Никия и греческие эпитафии. *ВДИ*. 2001. №2.
59. Плутарх. Избранные жизнеописания. В 2-х т. М., 1990.
60. Пузиков Г.К. Аргументация “Политики” Аристотеля. *ВДИ*. 1977. № 3.
61. Радциг С.И. Килонова смута в Афинах. Эпизод из истории родовых отношений в Аттике. *ВДИ*. 1964. № 3.
62. Словарь античности. Пер. с нем. (отв. ред. В.И.Кузищин). М., 1989.
63. Смирнова О.П. «Virgo tacita». *ВДИ*. 2002. №3.
64. Смирнова О.П. Кюре и весталки. *ВДИ*. 2003. №2.
65. Снодграсс Дж. История Греции в свете археологи. *ВДИ*. 1992. № 2.
66. Спиченко Н.К. Правовое положение городского вольноотпущенника в эпоху Римской империи. *ВДИ*. 2006. №3.
67. Суриков И.Е. Аристид «Справедливый»: политик вне группировок. *ВДИ*. 2006. №1.
68. Суриков И.Е. Политическая борьба в Афинах в начале V вв. до н.э. и первые остракофории. *ВДИ*. 2001. №2.

69. Токмаков В.Н. Роль центуриатных комиций в развитии военной организации Рима Ранней республики. *ВДИ*. 2002. №2.
70. Туманс Х. Идеологические аспекты власти Писистрата. *ВДИ*. 2001. № 4.
71. Туманс Х. К. Идея государства в архаической Греции. *ВДИ*. 2006. №3.
72. Фукидид. История. М., 1999.
73. Шайд Дж. Римская религия и духовность. *ВДИ*. 2003. №2.
74. Шувалов В.В. Морская программа Фемистокла. *ВДИ*. 2006. №2.

10.3 Internet-ресурси

75. http://dokonline.com/dokumentalnie-filmi/istoria_drevnego_mira/
76. http://www.istmira.com/istoriya-drevnego-mira/
77. http://www.ancienthistory.spb.ru/book/
78. http://www.historie.ru/
79. http://civilka.ru/
80. http://pidruchniki.in.ua/